

EUROPSKA MONETARNA UNIJA

Vlahov, Ana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:117841>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

Ana Vlahov

EUROPSKA MONETARNA UNIJA

Završni rad

Šibenik, 2023.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

EUROPSKA MONETARNA UNIJA

Završni rad

Kolegij: Europske integracije i institucije Europske unije

Mentor(ica): dr. sc. Ljubo Runjić, prof.s.s

Student(ica): Ana Vlahov

Matični broj studenta(ice): 174592102

Šibenik, rujan 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Ana Vlahov, student/ica Veleučilišta u Šibeniku, OIB 71333396413 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom potvrđujem da je moj završni rad na specijalističkom diplomskom stručnom studiju Upravni studij pod naslovom: Europska monetarna unija isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 01. rujna 2023.

Student/ica:

Ana Vlahov

EUROPSKA MONETARNA UNIJA

ANA VLAHOV

Križine 8, avlahov90@gmail.com

Sažetak rada (opseg do 300 riječi)

Europska monetarna unija osnovana je s ciljem stvaranja jedinstvenog europskog tržišta, ekonomske stabilnosti, gospodarskih politika. Cilj joj je, uz ispunjavanje određenih uvjeta, stvaranje i provođenje jedinstvene monetarne unije kao i uvođenje zajedničke valute – euro.

Ekonomska i monetarna unija svoje početke stvaranja nalazi u procesu ekonomskog povezivanja europskih zemalja čije temelje nalazimo u Schumanovoj deklaraciji iz 1950. Postepeno raste ideja o monetarnom ujedinjenju tijekom 1970. kada se razvije i Europski monetarni sustav i uvodi europska valutna jedinica – ECU, preteča današnjeg eura. Uspostavljanjem jedinstvenog tržišta 1987. godine Europa sve više počinje razmišljati o stvaranju zajedničke valute koja bi bila sredstvo osiguranja (transparentnost cijena, manji transakcijski troškovi, eliminacija tečajnih rizika, daljnja integracija).

Osnivanje EMU odvijalo se kroz tri faze. Prva je za cilj imala završetak stvaranja unutarnjeg tržišta, smanjenje razlika među politikama država članica, ukloniti prepreke za financijsku integraciju i pojačati monetarnu suradnju. Druga faza je bila u biti kao prijelazno razdoblje do treće faze, a unutar koje je bilo uspostava tijela i struktura ekonomske i monetarne unije, dok je treća faza bilo neopozivo fiksiranje valutnih tečajeva i uvođenje jedinstvene zajedničke valute te dodjela monetarnih odgovornosti.

S početkom 2023. Hrvatska je postala dvadeseta država od dvadeset i sedam država članica Europske unije koja je kao svoju nacionalnu valutu uvela euro.

(42 stranica / 24 slika / 0 tablica / 9 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u digitalnom repozitoriju Knjižnice Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: Europska monetarna unija, institucije, europodručje, euro

Mentor(ica): dr.sc. Ljubo Runjić, prof.s.s.

Rad je prihvaćen za obranu dana: 01. rujna 2023.

EUROPEON MONETARY UNION

ANA VLAHOV

Križine 8, avlahov90@gmail.com

Abstract (up to 300 words):

The European Monetary Union was founded with the aim of creating a single European market, economic stability, and economic policies. Its goal, with the fulfillment of certain conditions, is the creation and implementation of a single monetary union as well as the introduction of a common currency - the euro.

The economic and monetary union has its beginnings in the process of economic integration of European countries, the foundations of which can be found in the Schuman Declaration from 1950. The idea of monetary unification gradually grew during 1970. when the European Monetary System was developed and the European currency unit was introduced - ECU, the forerunner of today's euro. With the establishment of the single market in 1987, Europe increasingly began to think about the creation of a common currency that would be a means of insurance (price transparency, lower transaction costs, elimination of exchange rate risks, further integration).

The establishment of EMU took place through three phases. The first was aimed at completing the creation of the internal market, reducing the differences between the policies of the member states, removing obstacles to financial integration and strengthening monetary cooperation. The

second phase was essentially a transitional period to the third phase, within which was the establishment of the bodies and structures of the economic and monetary union, while the third phase was the irrevocable fixing of currency rates and the introduction of a single common currency and the allocation of monetary responsibilities.

At the beginning of 2023, Croatia became the twentieth country out of twenty-seven member states of the European Union to introduce the euro as its national currency.

(42 pages / 24 figures / 0 tables / 9 references / original in Croatian language)

Thesis deposited in Polytechnic of Šibenik Library digital repository

Keywords: European monetary union, institutions, euro area, euro

Supervisor: dr.sc. Ljubo Runjić, prof.s.s.

Paper accepted: September 1, 2023

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POČECI STVARANJA JEDINSTVENE EUROPE.....	3
3. PAD BRETTON-WOODSKOG SUSTAVA.....	6
4. BARRE PLAN I WERNEROVO IZVJEŠĆE – REZOLUCIJA IZ 1971.....	7
5. EUROPSKI MONETARNI SUSTAV (EMS).....	9
6. TRI FAZE EUROPSKE MONETARNE UNIJE.....	13
7. UVJETI ZA PRISTUP MONETARNOJ UNIJI.....	17
8. INSTITUCIJE EUROPSKE MONETARNE UNIJE.....	18
8.1 Europski monetarni institut.....	18
8.2 Monetarni odbor.....	19
8.3 Europska središnja banka.....	19
8.3.1 Uloga Europske središnje banke.....	20
8.3.2 Upravno vijeće Europske središnje banke.....	20
8.3.3 Izvršni odbor.....	20
8.3.4 Opće vijeće.....	21
8.4 Europski sustav središnjih banaka (ESSB) i Eurosustav.....	21
8.5 Gospodarski i financijski odbor.....	22
8.6 Vijeće za ekonomske i financijske poslove (Ecofin).....	23
8.7 Euroskupina.....	23
9. EUROPODRUČJE.....	24
10. UVJETI KONVERGENCIJE.....	25
10.1 Europski tečajni mehanizam (ERM II).....	25
10.2 Pristupanje europodručju.....	27
11. FINANCIJSKE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE I MONETARNE UNIJE.....	28
11.1 Europska investicijska banka (EIB).....	28
11.2 Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD).....	29
11.3 Europska centralna banka (EUROFED).....	29

11.4	Europski monetarni fond i Europski monetarni sporazumi.....	30
12.	EURO.....	31
12.1	Dizajn novčanica i kovanica.....	31
12.2	Euro izvan EU odnosno europodručja.....	32
12.3	Međunarodna uloga eura.....	33
13.	REPUBLIKA HRVATSKA I EURO.....	34
13.1	Put ka Europskoj uniji.....	34
13.2	Ulazak u ERM II.....	35
13.3	Razdoblje do uvođenja eura.....	36
13.4	Bankovna unija.....	37
13.5	Hrvatska narodna banka (HNB).....	38
13.6	Prednosti i mane uvođenja eura u RH.....	39
13.7	Iskustva drugih država koje su uvele euro (Njemačka, Austrija, Francuska, Slovenija, Litva).....	40
14.	ZAKLJUČAK.....	42
15.	LITERATURA.....	43
16.	POPIS SLIKA.....	44

1. UVOD

Pisanje ovog diplomskog rada polazi od upoznavanja sa značenjem samih riječi „europska monetarna unija“ te prednostima stupanja u takvu uniju kao i manama koje takva unija ima. Rad kao cjelina ima zadatak ukazati kako se ekonomska i monetarna unija razvijala kroz povijest, što predstavlja europska monetarna unija, zašto je bitna takva unija, što znači uvođenje eura kao nacionalne valute u Republiku Hrvatsku i druge države članice Europske unije, znači li da je euro sinonim za bolju konkurentnost prema ostalim državama europodručja i ostatkom svijeta, stabilnost cijena, mogućnost kupnje i prodaje, održiv utjecaj na svjetsko gospodarstvo odnosno koliko će koristiti Republika Hrvatska s uvođenjem eura kao nove nacionalne valute.

Monetarna unija ima temelje u teoriji tzv. „optimalnih valutnih područja“. Kad govorimo o monetarnoj uniji, govorimo o posebnom obliku fiksnog tečajnog režima u kojem se na monetarnom području koristi jedna valuta. Monetarna unija i fiksni tečajni režim dva su različita pojma. Postoje mikroekonomske i makroekonomske prednosti monetarne unije. Mikroekonomske prednosti ogledaju se u nižim transakcijskim troškovima, uklanjanju tečajnog rizika i korištenju prednosti stabilne valute potrebne za ugovaranje dugoročnih poslova, dok se makroekonomske prednosti ogledaju u stabilnosti tečaja, smanjenju domaćih kamata te poticanju ekonomskog rasta na toj osnovi.

Ekonomska i monetarna unije (EMU) predstavlja postupak ekonomskog povezivanja europskih zemalja čije je temelje postavio francuski ministar vanjskih poslova Robert Schuman 1950. godine tzv. Schumanovom deklaracijom čija ideja je bila stvoriti tržište za ugljen i čelik između Njemačke i Francuske (osnivanje Europske zajednice za ugljen i čelik). Ta Deklaracija uvod je u današnju Europsku Uniju.

7. veljače 1992. godine potpisan je Ugovor o Europskoj uniji poznatiji pod nazivom Maastrichtski ugovor kojim je nastala Ekonomska i monetarna unija. Ova unija rezultat je gospodarskih integracija iz Europske unije koji predstavljaju proširenje tržišta Europske unije koje sadrži norme kojima se regulira kretanje proizvoda, roba, kapitala, usluga i radne snage.

Da bi neka država postala članicom europske monetarne unije i bila u mogućnosti ući u europodručje odnosno uvesti euro kao svoju službenu nacionalnu valutu, treba ispunjavati konvergencijske kriterije koji se manifestiraju u stabilnosti cijena, održavanju javnih financija, tečaja te dugoročnosti kamatnih stopa. Europska središnja banka kao vodeća institucija Europske monetarne unije ima za cilj određivanje monetarne politike uz održavanje stabilnosti cijena.

Republika Hrvatska postala je članicom europodručja 1. siječnja 2023. godine kao dvadeseta članica od 27 država Europske unije, uvedena je nova nacionalna valuta euro, a isto tako na kovanicama od poena 1 i 2 eura, te 50, 20, 10, 5, 2 i 1 cent stavljen je dizajn sa hrvatskim simbolima. Nažalost, ulaskom eura kao valute u Republiku Hrvatsku rezultiralo je povećanjem troškova proizvoda i usluga, premda je prethodno rat koji vode Ukrajina i Rusija utjecao na poskupljenje proizvoda kao što su brašno, ulje, mlijeko, nafta, meso, te je prelazak iz kune u euru to prethodno poskupljenje samo još više povećao.

2. POČECI STVARANJA JEDINSTVENE EUROPE

Sam početak stvaranja ekonomske i monetarne unije seže u sredinu 20. stoljeća kada započinju prvi oblici nekakvih udruživanja, zajedništva.

Europa nakon Drugog svjetskog rata bila je razrušena, uništena. Da bi mogla ići naprijed, razvijati se, ukazuje se potreba za obnovom razrušenih kuća, tvornica, gradova, sela, mostova te se prilikom tih obnova pokazuje interes za međunarodnom suradnjom.

Istovremeno s obnovom pojavljuju se i drugi problemi (ekonomski, financijski, politički, etički, nekonvertibilnost europskih nacionalnih valuta).

Prvo se je htjelo uspostaviti carinsku uniju i zajedničko poljoprivredno tržište, ali bez uspostavljanja monetarne integracije i stvaranja zajedničke valute iz razloga što su u to vrijeme zemlje Europske ekonomske zajednice već bile uključene u međunarodni monetarni sustav zv. Bretton-Woods čiji mehanizam je bio fiksiranje valute zemalja u sklopu tog monetarnog sustava s mogućnostima prilagodbe, a sve to je funkcioniralo do sredine 60-tih godina 20. stoljeća. S početkom djelovanja Bretton-Woodskog sporazuma, počele su djelovati i još dvije svjetske monetarne organizacije: Međunarodni monetarni fond – MMF i Svjetska banka. Glavna valuta bio je američki dolar jer ga se smatralo najstabilnijim i najjačim.

Slika 1: Potpisivanje Bretton-Woods sporazuma, Izvor: <https://www.dw.com/>

S vremenom većina europskih zemalja počela je postizati valutnu konvertibilnost pa se počelo razmišljati kako bi bilo dobro stvoriti svoju zajedničku trgovinu bez prepreka, sa slobodnim kretanjem rada i kapitala, usklađivanjem monetarne i fiskalne politike, stvaranje agrarne i transportne politike.

Da bi se takvo nešto omogućilo, a ujedno je sve to kasnije dovelo i do stvaranja Europske unije, francuski ministar vanjskih poslova Robert Schuman predložio je da se između Njemačke i

Francuske postigne sporazum o trgovini ugljenom i čelikom kako bi, s jedne strane, pomirio dvije države koje su bile na suprotnim stranama u Drugom svjetskom ratu, a s druge strane, ako imaju dogovor između sebe, ne bi trebalo u budućnosti doći do novog rata na teritoriju Europe (tzv. Schumanova deklaracija).

Slika 2: Robert Schuman, Izvor: <https://edrijeka.porin.hr/>

Tako je i 18. travnja 1951. godine potpisivanjem Pariškog ugovora nastala Europska zajednica za ugljen i čelik osnovana između šest država: Francuska, Belgija, Nizozemska, Luksemburg, SR Njemačka i Italija, s ciljem da se među državama članicama stvori jedinstveno tržište za ugljen i čelik.

Vidjevši da je nastanak Europske zajednice za ugljen i čelik polučio rezultate (države su među sobom uvelike povećale trgovinu, smanjile carine na proizvode), šest država članica odlučilo je proširiti djelokrug i na druga gospodarska područja pa su tako potpisana još dva Rimska ugovora: Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ) i ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (Euroatom).

Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice potpisan je 25. ožujka 1957. godine, a stupio je na snagu 01. siječnja 1958. godine. Osnivanjem EEZ-a išlo se korak naprijed u integraciji i gospodarskom rastu trgovine s ciljem da se stvori zajedničko tržište temeljeno na slobodnom kretanju robe, ljudi, usluga i kapitala.

Njeno osnivanje provodilo se kroz etape. Svaka etapa je imala za cilj utabati put ka uspostavljanju Europske monetarne unije.

Prva etapa bila je osnivanje carinske unije kojom su ukinute kvote i carinske pristojbe između država članica, uspostavljena je zajednička carinska tarifa za uvoze izvan EEZ-a, ali i zajednička trgovinska politika.

Slika 3: Potpisivanjem Rimskog ugovora, Izvor: <http://www.os-grofa-jdraskovica-zg.skole.hr/>

Rimski ugovor nije uzeo u obzir odredbe o međusobnoj monetarnoj suradnji i politici jer je u to vrijeme monetarna situacija bila održiva, a Sjedinjene Američke Države (SAD) i američki dolar bili su garancija za stabilnost međunarodnog financijskog sustava.

Kao bitna činjenica iz Rimskog ugovora, sadržana u članku 103, biva to da zemlje članice politiku valutnih tečajeva moraju prihvatiti kao zajednički interes, i tek po prihvaćanju takve činjenice, prešlo se na stvaranje prvih monetarnih organa na nivou zajednice. Prvi takvi organi su Monetarni odbor i Odbor guvernera centralnih banaka zemalja članica.

S vremenom kako je Carinska unija uspješno djelovala, a međusobna trgovinska razmjena između zemalja članica je rasla, počelo se razmišljati o stvaranju monetarne unije.

Na sastanku u Den Haagu 1969. godine donosi se odluka da se proba uspostaviti monetarna unija kao podrška već uspostavljenoj Carinskoj uniji.

Ideja da se uspostavi monetarna unija polazila je od činjenice da je Carinska unija bila uspješna, države članice EEZ-a su međusobno razmjenjivale robe i usluge pa više nisu toliko ovisile o robi iz SAD-a, a slijedom toga Bretton-Woodski sustav kojeg su bile članice, počeo je bio nestabilan uslijed pada izvoza iz SAD-a te je vjera u američki dolar počela opadati, ali isto tako prioriteta država članica više nisu bili isti.

Europska komisija, da bi spriječila daljnje razilaženje država članica, predložila je 1969. godine plan stvaranja ekonomske i monetarne unije tzv. Barre Plan nakon čega je odlučeno da će se Europska ekonomska zajednica u fazama transformirati u monetarnu uniju.

3. PAD BRETTON-WOODSKOG SUSTAVA

Bretton Woods sustav vodio se smjerom slobodne trgovine i fiksnog deviznog tečaja. Ideja o vraćanju na sustav fiksnog deviznog tečaja temeljila se na pretpostavkama promicanja međunarodne trgovinske razmjene i stabilnosti. Iz tog razloga države su se odlučile umjesto vezanja valute za zlato, vezati valute za dolar koji je bio fiksiran za zlato po cijeni 35\$/unca. Iako je Bretton Woods sustav bio potpisan 1944. godine, nije mogao odmah zaživjeti zbog nemogućnosti zamjene mnogih valuta.

Europska ekonomija jako je stradala poslije Drugog svjetskog rata i imala je vrlo male zalihe zlata. Da bi se riješio problem konvertibilnosti 1948. godine, Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj provodila je pomoć koju je Europa dobila od Sjedinjenih Američkih Država poznatiju kao Marshallov Plan.

Do 1958. godine konvertibilnost je bila uspostavljena i europski monetarni sporazum je stupio na snagu. Uveo se fiksni, ali prilagodljivi devizni tečaj između europskih zemalja kao dio Bretton Woods sporazuma.

Rimskim ugovorom 1957. osnovana je Europska ekonomska zajednica koju su činile šest država članica (Nizozemska, Belgija, Francuska, Luksemburg, Njemačka, Italija) te su one tečajeve svojih valuta držale prema američkom dolaru. U to vrijeme vladao je snažan gospodarski rast u Europi i Americi te rast međunarodne trgovine.

Iako je Bretton Woods sustav bio funkcionalan na početku, kasnije se pokazao nestabilnim. Da bi takav sustav bio održiv na duže vrijeme, zahtijevao je sve veće količine američkog dolara, a što nije bilo moguće budući da je postojao deficit na računu SAD-a. Kako dodatni dolari nisu bili vezani zlatom, tako je nestalo i povjerenje u američki dolar.

Europska gospodarstva bila su jako osjetljiva na osciliranje tečaja više nego američka gospodarstva, pa je tako Europska komisija dala prijedlog o osnivanju monetarne unije. Iz tog razloga države članice Europske ekonomske zajednice imale su razloga suprotstavljati se dolaru.

Bretton-Woodski sustav prestao je funkcionirati u svibnju 1971. godine, a njegov formalni prestanak dogodio se u kolovozu 1971. godine kada je prestala konvertibilnost dolara u zlato.

4. BARRE PLAN I WERNEROVO IZVJEŠĆE – REZOLUCIJA IZ 1971. GODINE

Kako su zemlje članice EEZ-a sve manje imale povjerenja u američki dolar, tako je započelo i razilaženje u ekonomskim politikama koje su dogovarale zemlje članice EEZ-a. Posljedice njihovih razilaženja vidjele su se u povećanju cijena i troškova koje su izazvale tečajne krize te je tako postojala opasnost od nefunkcioniranja carinske unije i zajedničkog poljoprivrednog tržišta a koje je do tad uredno funkcioniralo.

Da bi se takvo što izbjeglo, Europska je komisija 1969. godine predložila prvi od dva Barreova plana koji je imao tendenciju ka boljoj integraciji europskih gospodarstava te usklađivanju ekonomskih politika i monetarne suradnje. Iako je ratificiran od strane Vijeća ministara, isti se nije mogao provoditi zbog monetarnih poremećaja.

Kasnije je 04. ožujka 1970. godine predložen Drugi Barreov plan koji je u biti bio proširena verzija Prvog Barreovog plana te je njegova zadaća bio uravnotežiti razilaženja između država članica te usklađivanje sa ekonomskom politikom. Oba Barreova plana imala su za cilj transformirati države članice EEZ-a u monetarnu uniju te su ti planovi utkali put ka temeljima Europske monetarne unije.

Da bi se ta transformacija odvila na način koji su to željele države članice EEZ-a, doneseno je 08. kolovoza 1970. godine i Wernerovo izvješće ili plan koji je predviđao nekoliko faza transformacije u monetarnu uniju.

- Prva faza odnosila se na postizanje monetarne stabilnosti i eliminaciju fluktuacije nacionalnih tečajeva.
- Druga faza trebala je uskladiti nacionalne porezne sustave i ostvariti kontrolu promjena odnosa među valutama unutar država članica.
- Treća faza se odnosila na osnivanje Europskog fonda za monetarnu suradnju.

Dana 22. ožujka 1971. godine dolazi do rezolucije temeljene na Wernerovom izvješću i percepciji Komisije te se u etapama uvodi ekonomska i monetarna unija, međutim, Europa u svemu tome nije predvidjela da će reakcija ostatka svijeta biti porazna po nju.

Nakon samo dva tjedna od donošenja Rezolucije države članice EEZ-a našle su se u problemu. Priljev kratkoročnog kapitala bio je ogroman, te su države članice morale poduzeti što hitnije mjere da se odupru nastaloj situaciji.

No, najveći problem nastao je dana 15. kolovoza 1971. godine kada su Sjedinjene Američke države odlučile ukinuti konvertiranje dolara u zlato, kao i tečaj dolara te tako zadale udarac monetarnoj politici država članica EEZ-a.

Da bi to države članice lakše podnijele, 1972. godine guverneri banaka odlučili su smanjiti fluktuirajuću maržu između dviju valuta i to na 2.25%. Takav sustav nazvan je „zmija u tunelu“ te su mu se 1973. godine pridružile Velika Britanija, Danska i Irska. Ali takav sustav nije bio održiv jer prema Washingtonskom sporazumu „zmija u tunelu“ se mogla fluktuirati u okviru marže od 4,5%, a to nije bilo moguće jer su se pojavili problemi u održavanju marži između valuta, pa su centralne banke dobile slobodne ruke u interveniranju između marži dviju valuta. Zbog svih tih događaja, počelo se pričati o zmiji koja je pobjegla iz tunela. Nakon svega toga uslijedio je naftni šok u 1973. godini.

Slika 4: Konferencija u Haagu 1969., Izvor: <https://wernerreport50.uni.lu/>

5. EUROPSKI MONETARNI SUSTAV (EMS)

Krajem 70-tih godina 20. stoljeća, EEZ je shvatila da je potrebno pronaći način kako riješiti krizu međunarodnog tečajnog sustava u europskim državama, a naročito nakon naftnog šoka. Rješenje tog problema bilo je u stabilnijoj tečajnoj politici i uspostaviti Europskog monetarnog sustava koje je kasnije dovelo do Europske monetarne unije koja ima zajedničku valutu euro i Europsku središnju banku.

Kako se Wernerov plan nije uspio sprovesti, stabilizacija promjena međunarodnih tečajeva država članica EEZ-a smatrala se glavnim ciljem za ostvarivanjem konvergencije kamatnih stopa i stopa inflacije, ravnotežu kapitala između europskih zemalja, s naglaskom na smanjivanje utjecaja američke monetarne politike.

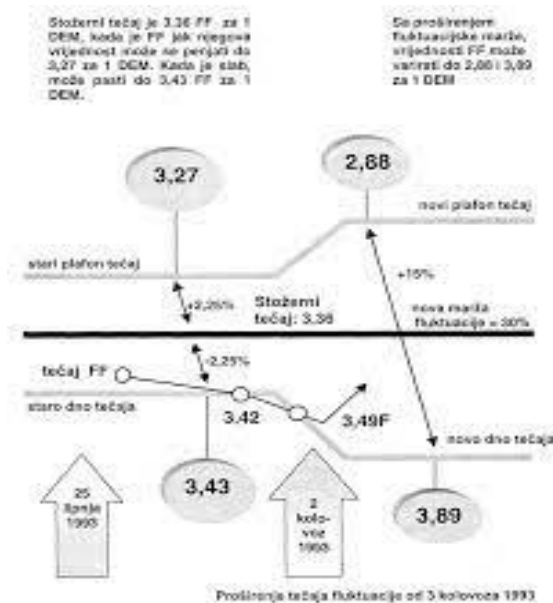
Slijedom ovakvih ciljeva, Europska komisija 1977. godine predlaže formiranje Europskog monetarnog sustava koja je uspostavljena 13. ožujka 1979. godine čije države članice su bile Njemačka, Francuska, Belgija, Luksemburg, Nizozemska, Velika Britanija, Irska, Danska i Italija.

Slika 5: Valéry Giscard d'Estaing i Helmut Schmidt, Izvor: <https://www.spiegel.de/>

Vijeće Europe je u srpnju 1978. godine na poticaj Valéry Giscard d'Estainga, koji je u to doba bio predsjednik Francuske i Helmuta Schmidta, koji je u to doba bio kancelar Savezne Republike Njemačke, postavljalo temelje za uvođenje Europskog monetarnog sustava. Vijeće Europe je u prosincu 1978. godine pozvalo Vijeće ministara da odluči o radu Komisije te su oni tada donijeli dvije odluke.

U prvoj odluci radilo se o Europskom monetarnom sustavu dok se druga odluka odnosila na modifikaciju vrijednosti jedinstvene obračunske jedinice.

Slika 6: Europski monetarni sustav, Izvor: <https://hrcak.srce.hr/>

Značajke Europskog monetarnog sustava bile su približne značajkama iz sustava „zmije u tunelu“ kao što je uspostavljanje fiksnih tečajeva s mogućnosti prilagodbe između država članica. Ujedno, bitna stavka takvog sustava bila je uvođenje Europske valutarne jedinice (ECU) što je predstavljalo košaricu valuta država članica koja je u biti bila neka vrsta mjere za utvrđivanje pariteta deviznih tečajeva i njihovih međusobnih variranja, kao i podmirenje obveza unutar središnjih banaka.

Europski monetarni sustav mogao se opisati kao uspješan iz razloga što je takvim sustavom omogućena konvergencija i snižavanje stopa inflacije uz stabilan tečaj. Isto tako, države s višom inflacijom mogle su vezati tečaj uz valutu države koja je imala manju inflaciju kako bi na taj način smanjili inflacijska očekivanja.

Međutim, razilaženja u vidu ekonomske politike među pojedinim članicama, kumuliranje inflacijskih diferencijala, tijekom potpune liberalizacije kapitalnih računa država članica početkom 90-tih godina 20. stoljeća i tečajnog režima, bili su savršeni za uzrokovanje svjetske valutarne krize.

Kako je došlo do svjetske krize i raspada Bretton-Woodskog sporazuma, od Europskog monetarnog sustava se s jedne strane očekivalo da osigura monetarnu sigurnost i zamrzne tečajevne valute što je bilo bitno za djelovanje Unije, dok s druge strane takav sustav nije bio otporan na vanjske utjecaje te je zahtijevao promjene unutar samog sustava. Kako bi osigurali

da će se aktivnosti monetarne unije nastaviti, države članice EEZ-a donijele su odluku prije nastanka svjetske valutne krize kojom su doprinijeli donošenju Jedinštenog Europskog akta 1986. godine.

Takav akt doprinio je prilagodbi Rimskog ugovora trenutnoj situaciji i mogućnosti nastanka jedinstvenog europskog tržišta koje bi imalo slobodu kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala. Kako je takva ideja trebala zaživjeti do kraja 1992. godine, Europa je vrlo brzo krenula u ostvarivanje takvog tržišta sastankom u Hannoveru 1988. godine gdje su čelnici dvanaest država iznova pokušali stvoriti gospodarsku i monetarnu uniju na prostoru Europe. Ideja jedinstvenog europskog tržišta dovela je do nastanka zajedničke valute, a samim tim i do djelovanja zajedničkog tržišta Europske zajednice.

Slika 7: Jacques Delors, Izvor: <https://institutdelors.eu/>

Jacques Delors, koji je u to vrijeme bio predsjednik Europske komisije, imao je plan za uvođenje gospodarske i monetarne unije. Upravo on monetarnu uniju u svom planu identificira kao „valutno područje“ unutar kojeg se vodi zajednička politika u cilju ostvarivanja zajedničkih ekonomskih ciljeva. Isto tako, navodi da je potrebno izmijeniti osnivački ugovor kao glavni preduvjet stvaranja monetarne unije.

S padom Berlinskog zida, sve više jača ideja o ujedinjenoj Europi, a kao odgovor na trenutna događanja dolazi do sastanka u Maastrichtu na kojem se izlaže ideja o stvaranju Europske unije kao jamstvo da se dva svjetska rata neće ponoviti na teritoriju Europe.

Maastrichtski ugovor potpisan je dana 07. veljače 1992. godine, no zbog negativnih rezultata u Danskoj njegova primjena odgođena je do 01. studenog 1993. kada nastaju temelji za ostvarivanje monetarne unije.

Bitne karakteristike Europskog monetarnog sustava najbolje su se definirale na sljedeći način:

- Postignuta je čvrsta povezanost među nacionalnim valutama zemalja članica s odstupanjem od +/- 2,25%
- Dogovorena je zajednička strategija nastupa prema trećim valutama, na način da sve valute zemalja članica zajednički „plivaju“ prema trećim zemljama,
- Uspostavljaju se čvrsti pariteti nacionalnih valuta zemalja članica međusobno i prema ECU, koji je trebao u budućnosti postati zajedničko sredstvo plaćanja
- Prvi put se uspostavlja zajednička valuta ECU, kojom se ukida dosadašnja obračunska jedinica
- Uspostavljena je obveza pomoći nacionalnih banaka u slučaju poremećaja valute bilo koje od zemalja članica,
- Istim je sporazumom osnovan Europski monetarni fond.¹

¹ A. Vizjak: Utjecaj monetarne unije i uvođenje eura na gospodarske sustave europskih zemalja i RH, Ekonomski vjesnik br. 1 i 2 (13): 2000, str. 111

6. TRI FAZE EUROPSKE MONETARNE UNIJE

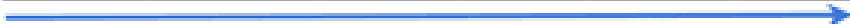
Uspostavom jedinstvenog tržišta 1. srpnja 1987. godine dolazi se do ideje da bi se potencijal jedinstvenog tržišta mogao iskoristiti jedino uz uvođenje zajedničke valute jer bi ona jamčila transparentnost cijena, smanjenje transakcijskih troškova i eliminirala rizike tečaja među članicama zajedničkog tržišta što se pokazalo kao primarni razlog za stvaranje ekonomske i monetarne unije, dok se kao sekundarni razlog može opisati stvaranje velikog valutnog područja uz konkuriranje američkom dolaru.

Slijedom iznesenih razloga, Europsko vijeće je u lipnju 1988. godine zatražilo je od odbora prijedloge kako realizirati ekonomsku i monetarnu uniju te kako uvesti zajedničku valutu.

Kako je tim odborom predsjedao Jaques Delors, tako se i to izvješće nazvalo prema njemu.

Delorsovo izvješće usvojeno u lipnju 1989. godine na konferenciji Europskog vijeća u Madridu predlagalo je tri faze stvaranja ekonomske i monetarne unije.

1. faza	2. faza		3. faza		
			podfaza A	podfaza B	podfaza C
-liberalizacija tokova kapitala -koordinacija ekonomskih, finansijskih i monetarnih politika	-Europski monetarni institut (EMI) -autonomija nacionalnih središnjih banaka	-scenarij tranzicije -ime valute: euro	-Europska središnja banka (ESB) i Europski sustav središnjih banaka (ESSB) -zemlje članice	-fiksiranje stope -početak provođenja monetarne politike -kajitni euro	-konverzija novčanica i kovanica u euro
01.07.1990. ²¹	01.01.1994.	12.mj.1995.	5.mj.1998.	01.01.1999.	01.01.2002.

Slika 8: Razvoj EMU po fazama, Izvor: Europska središnja banka

Prva faza imala je za cilj završiti stvaranje unutarnjeg tržišta, smanjiti razlike između ekonomskih politika država članica, ukloniti sve prepreke za financijsku integraciju, te intenzivirati monetarnu suradnju.

Druga faza je predviđala prijelazno razdoblje do posljednje faze u kojem bi se osnovala tijela i organizacijska struktura ekonomske i monetarne unije, te ekonomska konvergencija među državama članicama, dok se treća faza ogledala u neopozivom fiksiranju valutnih tečajeva i uvođenju jedinstvene zajedničke valute te davanju pune monetarne i ekonomske odgovornosti raznim institucijama i tijelima EU.

Prva faza bila je potkovanu Ugovorom o Europskoj ekonomskoj zajednici te je provedba Delorsova izvješće tekla od 01. srpnja 1990. godine uvođenjem kapitalnih tokova između država članica i usklađivanjem ekonomskih politika dok su druga i treća faza zahtijevale dopunu Ugovora o Europskoj ekonomskoj zajednici.

Slika 9: Maastrichtski ugovor, Izvor: <https://grabancijas.com/>

Takvo što učinjeno je potpisivanjem Ugovora o Europskoj uniji dana 07. veljače 1992. u Maastrichtu te je takav ugovor poznatiji pod nazivom Maastrichtski ugovor. Ovim ugovorom dopunjen je Ugovor o Europskoj ekonomskoj zajednici na način da se dodalo novo poglavlje pod nazivom ekonomska i monetarna politika čime se utkao put ka stvaranju Ekonomske i monetarne unije, te predvidjele metode i rokovi za realizaciju u svim državama članicama Europske unije izuzev Danske i Velike Britanije koje su bile oslobođene od provođenja treće faze Ugovora.

Druga faza službeno je započela 01. siječnja 1994. godine te unatoč problemima koji su otkriveni kroz provedbu prve faze, odlučeno je da će se prilagodba nastaviti. Glavna značajka druge faze bila je u odgovornosti monetarne politike koja je ostala na državama članicama jer se ona nije mogla polovično provoditi.

Provedbom druge faze započelo je djelovanje Europskog monetarnog instituta (EMI) čijim osnivanjem se zamjenjuju tadašnji monetarni organi - Odbor guvernera centralnih banaka i Europski monetarni fond za suradnju (EMCF).

Nastanak Europskog monetarnog instituta bio je uvertira ka provođenju treće faze monetarne unije te nastanku Europskog sustava centralnih banaka kao i Europske centralne banke, većoj suradnji između nacionalnih centralnih banaka kao i usklađivanju monetarnih politika država članica tijekom razdoblja prelaza.

Europski monetarni institut ima sjedište u Frankfurtu. Njime upravlja uprava vijeća koja se sastoji od predsjednika i guvernera nacionalnih centralnih banaka. Članovi vijeća samostalni su u svom upravljanju i ne odgovaraju za svoje odluke. Financiraju se samostalno uz sudjelovanje država članica.

Glavne zadaće Europskog monetarnog instituta su:

- Osnajiti međusobnu suradnju nacionalnih centralnih banaka zemalja članica,
- Poticati koordinaciju monetarnih politika zemalja članica i osigurati stabilnost cijena,
- Biti u tijeku svekolikog djelovanja Europskog monetarnog sustava,
- Poticati dogovaranje o svim pitanjima u resoru nacionalnih centralnih banaka,
- Preuzeti u svoj djelokrug zadatke Europskog monetarnog fonda za suradnju,
- Poduzeti potrebne radnje u cilju što boljeg korištenja ECU, pratiti njegov razvoj i usmjeravati ECU klirinški sustav.²

Djelovanje treće faze započelo je 01. siječnja 1999. godine. Iako je ono trebalo započeti čak dvije godine ranije, to se nije dogodilo iz razloga što države članice nisu izvršile u potpunosti prilagodbu odredbama monetarne unije. Da bi se moglo prijeći u treću fazu, Komisija i Europski monetarni institut morali su dostaviti Vijeću izvješće o prilagodbi pravilima monetarne unije država članica.

Da bi se države članice prilagodile uvjetima monetarne unije bilo je potrebno da ispune četiri posebna kriterija i to:

- Stopa inflacije blizu triju zemalja članica s najvećom performansom u stabilnosti cijena
- Budžetska situacija koja ne pokazuje pretjerani javni deficit – što znači da javni deficit ne prelazi više od 3% bruto nacionalnog proizvoda i da ukupan javni dug ne prelazi 60% bruto nacionalnog proizvoda,
- Dugotrajan karakter konvergencije koji se reflektira na razini dugotrajnog interesa i respektiranje normalne marže fluktuacije Europskog monetarnog sustava za vrijeme od barem dvije godine (članak 109) i
- protokol o aplikaciji politike u slučaju prekomjernog deficita.³

Po ispunjenju zadnjeg uvjeta moglo se je prijeći u treću fazu i stvoriti temelje za prihvaćanje jedinstvene europske valute. Tako je na konferenciju Europskog vijeća u Madridu 1995. godine odlučeno da će treća faza započeti 01. siječnja 1999. godine. Da bi se taj datum ispoštovao, Vijeće ministara imalo je zadatak do sredine 1998. godine utvrditi koje države članice ispunjavaju uvjete pristupanja monetarnoj uniji. Jedanaest država je u tom trenutku ispunjavalo

² prema članku 109f (2) Ugovora o EZ i članak 4 Statuta EMI

³ V. Kandžija i A. Host: Europski monetarni sustav, ekonomski pregled 52 (11-12) 1263-1282 (2001), str. 1273

uvjete dok Švedska, Danska i Velika Britanija iz političkih razloga nisu pristupile monetarnoj uniji, a jedino je Grčka bila ta koja nije ispunjala uvjete.

Država članica koja ispuni uvjete treće faze nema pravo povući se iz sporazuma niti vratiti svoju prethodnu nacionalnu valutu.

Ugovor iz Maastrichta sadržavao je tri mišljenja o gospodarskoj i monetarnoj uniji. Prvo mišljenje iznijele su Velika Britanija i Danska tražeći sudjelovanje u zajedničkoj valuti bez ikakvih ograničenja te promjenu Ugovora. Drugo mišljenje iznijele su Njemačka i Nizozemska smatrajući da prije nego li ijedna država pristupi monetarnoj uniji, treba imati dobre gospodarske pokazatelje, dok treće mišljenje Francuske i Italije zagovara točno određene uvjete primanja i obvezu država članica pridržavanja takvih uvjeta definiranih Ugovorom iz Maastrichta.

7. UVJETI ZA PRISTUP MONETARNOJ UNIJI

Svaka država članica EU ima pravo pristupiti monetarnoj uniji ukoliko je ispunila uvjete treće faze dogovorene Ugovorom iz Maastrichta. Prve dvije faze služile su državama članicama da pripreme svoju ekonomiju za gospodarsku suradnju s drugim državama članicama, zadržavajući pritom svoju monetarnu politiku.

Prema Ugovoru iz Maastrichta država članica može pristupiti monetarno ispunjavajući sljedeće uvjete:

- postići visok stupanje cjenovne stabilnosti u zemlji, s tim da inflacija ne nadmašuje prosjek od 1,5% u tri vodeće zemlje članice s najstabilnijim cijenama i to godinu dana prije donošenja odluke o pristupu monetarnoj uniji,
- uspostaviti relativno stabilno financijsko stanje u zemlji s tim da u vrijeme provjere od strane europskih organa proračunski deficit nije veći od tri posto BDP, dok javni dug zemlje ne smije prijeći 60% BDP,
- zemlja pristupnica mora sudjelovati u Mehanizmu valutnih tečajeva, te održavati normalne granice fluktuacije barem dvije godine prije donošenja odluke o pristupu monetarnoj uniji. Zemlja pristupnica ne smije vršiti devalvaciju svoje valute u tom vremenskom razdoblju,
- zemlja pristupnica treba održavati stabilne kamatne stope u vremenu od godine dana prije donošenja odluke o pristupanju, što znači da prosječne nominalne dugoročne kamatne stope ne bi smjele biti više od dva posto od kamatne stope triju zemalja s najstabilnijim cijenama u tom vremenu.⁴

Konačno na sastanku u Luxemburgu 1997. godine postignut je dogovor koji je obvezao Komisiju i Europski monetarni institut izraditi izvješće o zemljama koje su ispunile propisane kriterije pristupa. Nakon objave izvješća 25. ožujka 1998. godine, Komisija je dala preporuku Vijeću kojom se državama dozvoljava pristup monetarnoj uniji. Radilo se o jedanaest država članica i to: Italija, Belgija, Njemačka, Francuska, Nizozemska, Austrija, Luksemburg, Finska, Portugal, Irska i Španjolska.

Iz politički razloga Danska i Velika Britanija nisu pristupile monetarnoj uniji, dok su Grčka i Švedska bile jedine države koje nisu ispunile kriterije pristupa.

⁴ I. Vuković, A. Vizjak: Europska monetarna unija – Retrospektiva, trenutno stanje i perspektiva, stručni rad, Akon. Misao praksa dbk. God X. (2001) br. 2, str. 313

8. INSTITUCIJE EUROPSKE MONETARNE UNIJE

Nadležnost institucija Europske monetarne unije uvelike se očituje u određivanju europske monetarne politike, kriterijima u vezi s izdavanjem eura i stabilnosti cijena u Europskoj uniji. Takve institucije su: Europska središnja banka (ESB), Europski sustav središnjih banaka (ESSB), Euroskupina, Gospodarski i financijski odbor, Vijeće za ekonomske i financijske poslove (Ecofin).

Da bi uopće mogli razumjeti zašto su osnivane institucije monetarne unije, trebamo znati da su one osnivane s ciljem:

- dovršavanja uspostavu unutarnjeg tržišta uklanjanjem fluktuacija deviznog tečaja i troškova vezanih uz devizne transakcije te troškova zaštite od rizika fluktuacije tečaja;
- osiguranjem usporedivosti troškova i cijena unutar Unije, što pomaže potrošačima, potiče trgovinu unutar Unije i olakšava poslovanje;
- ojačavanjem monetarne stabilnosti i financijsku snagu Unije:
 - o sprečavanjem, po definiciji, svake mogućnosti špekulacije s valutama Unije;
 - o osiguravanjem da, uz pomoć ekonomske dimenzije ekonomske i monetarne unije, nova valuta bude manje osjetljiva na međunarodne špekulacije;
 - o omogućavanjem da euro postane važna rezervna i platna valuta.⁵

No, institucije monetarne unije nisu nastajale preko noći. One su se postepeno osnivale kroz faze stvaranja puta monetarne unije. Dok u prvoj fazi nisu osnovane nikakve monetarne institucije, druga i treća faza bile su plodno tlo za osnivanje ekonomskih institucija. Prva takva osnovana institucija bio je Europski monetarni institut.

8.1 Europski monetarni institut

Osnovan je na samom početku provođenja druge faze ekonomske i monetarne politike, te je preuzeo ulogu Europskog fonda za monetarnu suradnju i Odbora guvernera. Njegov utjecaj na monetarnu politiku bio je nikakav iz razloga što je bila pod kontrolom nacionalnih vlasti. Ono bitno po čemu se je najviše isticao bila je suradnja između nacionalnih središnjih banaka i usklađivanjem monetarnih politika država članica sa stabilnošću cijena. Nakon osnivanja Europske središnje banke, Europski monetarni institut biva raspušten 01. lipnja 1998. godine.

⁵ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/85/institucije-ekonomske-i-monetarne-unije>

8.2 Monetarni odbor

Monetarni odbor osnovan je radi usklađivanja politika država članica s ciljem funkcioniranja unutarnjeg tržišta te je imao savjetodavnu ulogu. Sastojao se od članova koje su imenovale Komisija i države članice podjednako. imao je savjetodavnu ulogu. Do njegova raspuštanja dolazi na početku treće faze te ga se zamjenjuje Gospodarskim i financijskim odborom.

8.3 Europska središnja banka

Jedna je od glavnih institucija Europske unije osnovana 1. lipnja 1998.godine sa sjedištem u Frankfurtu na Majni. Kada je osnovana, nije imala nikakav status sukladno odredbama Ugovora o EZ-u, no Ugovorom iz Lisabona postala je institucija EU-a.

Glavni razlog njezina nastanka je određivanje i provođenje gospodarske i monetarne politike Europske unije, održavanje stabilnosti cijena i valute eura. Nalazi se na čelu Europskog sustava središnjih banaka (ESCB) koji uključuje središnje banke država članica EU.

Slika 10: Europska središnja banka, Izvor: <https://hr.wikipedia.org/>

Da bi se mogla očuvati stabilnost cijena i europskog bankovnog sustava, Europska središnja banka ima kao zadaću izradu novčanica eura u suradnji s državama članicama europodručja, upravlja deviznim pričuvmama i prometom valuta radi uravnoteživanja deviznih tečajeva, određuje kamatne stope za zajmove komercijalnim bankama u europodručju, nadzire rad financijskih tržišta i institucije država članica u suradnji s njihovim nacionalnim tijelima. Njome upravljanju Upravno vijeće i Izvršni odbor ESB-a koji su neovisni, Opće Vijeće ESB-a upravlja ESB-om samo u slučaju posebnih zadataka.

Vlasnice ESB-a su središnje banke država članica EU-a koje novčano sufinanciraju njezin rad (sve sukladno mogućnostima država članica), a najvažnije odluke donosi Upravno vijeće ESB-a.

8.3.1. Uloga Europske središnje banke

Premda na europodručju ESB i nacionalne središnje banke izdavaju novčanice, samo ESB odobrava njihovo izdavanje. ESB donosi odluke bitne za rad ESSB-a, skuplja statističke podatke od nacionalnih tijela ili gospodarskih subjekata uz pomoć nacionalnih središnjih banaka, nadležan je za nesmetano funkcioniranje transeuropskog automatiziranog sustava namire ekspresnih novčanih transakcija u realnom vremenu na bruto načelu (TARGET2), platnog sustava u eurima koji povezuje nacionalne platne sustave i mehanizam plaćanja ESB-a, priprema mjera za integriranje središnjih banaka država članica koje ulaze u europodručje, u ESSB.

Za svaki predloženi akt Unije iz nadležnosti ESB-a, obavezno se mora savjetovati s ESB-om kao i o prijedlogu propisa od strane nacionalnih tijela.

8.3.2. Upravno vijeće Europske središnje banke

Glavno je tijelo ESB-a, a čine ga članovi Izvršnog odbora ESB-a i guverneri nacionalnih središnjih banaka država članica koje su uvele euro.

Ono donosi smjernice i odluke koje su bitne za obavljanje zadataka povjerenih Europskom sustavu središnjih banaka, formulira monetarnu politiku Unije (određuje monetarne ciljeve, kamatne stope, osiguranje pričuva u ESSB-u) te određuje pravila potrebna za provedbu monetarne politike.

8.3.3 Izvršni odbor

Sastav izvršnog odbora čine predsjednik, potpredsjednik i četiri člana koje imenuje Europske vijeće kvalificiranom većinom. Dužnosti izvršnog odbora su sljedeće:

- pripremanje sastanaka Upravnog vijeća
- provođenje monetarne politike za europodručje u skladu sa smjernicama i odlukama Upravnog vijeća, čime se daju potrebne upute nacionalnim središnjim bankama europodručja

- upravljanje svakodnevnim poslovima ESB-a,
- postupanje prema ovlastima koje mu prenese Upravno vijeće, među kojima su i neke regulatorne ovlasti.⁶

Mandat članova Izvršnog odbora traje 8 godina te se ne može obnoviti.

8.3.4 Opće vijeće

Opće vijeće čine predsjednik i potpredsjednik ESB-a te guverneri nacionalnih središnjih banaka država članica EU-a.

Opće vijeće možemo gledati kao prijelazno tijelo. Njegov je zadatak preuzeti poslove Europskog monetarnog instituta koje je ESB obavljao kroz treću fazu ekonomske i monetarne unije iz razloga što nisu sve države članice EU uvele euro. Uloga Općeg vijeća je pridonositi savjetnim funkcijama ESB-a, prikupljati statističke informacije, sastavljati godišnja izvješća ESB-a, postaviti kriterije za standardizirano računovodstveno evidentiranje i pripremati izvješća o poslovima nacionalnih središnjih banaka, donositi mjere povezane s određivanjem ključa za upis kapitala ESB-a koje nisu definirane Ugovorom, propisivanje uvjeta zapošljavanja u ESB-u i potrebnim pripremama za neopozivo utvrđivanje tečaja valuta »država članica EU-a s odstupanjem prema euru.

Sukladno Statutu Europskog sustava središnjih banaka i Europske središnje banke, funkcija Općeg vijeća biti će raspuštena onog trenutka kad sve države članice EU uvedu jedinstvenu nacionalnu valutu – euro.

8.4 Europski sustav središnjih banaka (ESSB) i Eurosustav

Europski sustav središnjih banaka čine Europske središnje banke i nacionalne središnje banke svih država članica EU-a, bez obzira s kojom se valutom koriste. Ovim sustavom upravljaju tijela Europske središnje banke koja imaju ovlasti odlučivanja i to Upravno Vijeće i Izvršni odbor.

⁶ Izvor: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/decisions/eb/html/index.hr.html>

Slika 11: Europski sustav središnjih banaka (ESSB), Izvor: <https://www.hnb.hr/>

Eurosustav obuhvaća samo Europsku središnju banku i nacionalne središnje banke država članica na europodručju. Glavne su mu zadaće definirati i implementirati monetarnu politiku na EMU, održavati konverzaciju, držanje i upravljanje službenim rezervama zemalja članica, te mjere prilagodbe.

Razlika između Europskog sustava središnjih banaka (ESSB) i Eurosustava iskazuje se kroz monetarnu politiku. Eurosustav zauzima stav zajedničke monetarne politike, ESB ju provodi, a nacionalne središnje banke koje su u europodručju izvršavaju zadatke ESB-a, dok nacionalne središnje banke koje nisu u europodručju, vode svoju monetarnu politiku. A ovakvo stanje se jedino može zaustaviti uz mehanizam deviznih tečajeva čiji je cilj održati stabilnost između eura i ostatka nacionalnih valuta Unije.

8.5. Gospodarski i financijski odbor

Njegova uloga je usklađivanje politika država članica radi funkcioniranja unutarnjeg tržišta. Njegove članove i to najviše dva člana imenuju države članice, Komisija i Europska središnja banka. Njegova zaduženja su ista kao i zaduženja Monetarnog odbora kojeg je 01. siječnja 1999. godine i naslijedio uz jednu iznimku i to da je ESB sada nadležna za obavještanje Komisije i Vijeća o monetarnim odvijanjima.

Zadaće Gospodarskog i financijskog odbora su:

- davanje mišljenja na zahtjev Vijeća ili Komisije ili na vlastitu inicijativu radi njihova podnošenja tim institucijama

- praćenje gospodarskog i financijskog stanja u državama članicama i u Uniji te redovito izvještavanje Vijeća i Komisije o tome, a osobito o financijskim odnosima s trećim zemljama i međunarodnim institucijama,
- izvršavati ostale savjetodavne i pripremne zadaće koje mu dodijeli Vijeće,
- najmanje jednom godišnje, ispitivanje stanja u odnosu na kretanje kapitala i slobodu platnog prometa, kako to proizlazi iz primjene Ugovorâ i mjera koje usvoji Vijeće (ispitivanje obuhvaća i sve mjere u vezi s kretanjem kapitala i platnim prometom; o rezultatima tog ispitivanja Odbor podnosi izvješće Komisiji i Vijeću).

8.6. Vijeće za ekonomske i financijske poslove (Ecofin)

Ecofin je organ nadležan za donošenje odluka na europskoj razini, a čiji su članovi ministri financija svih država članica EU-a. Nakon konzultacija s ESB-om, donosi odluke koje se tiču tečajne politike eura u odnosu na druge valute koje nisu zastupljene u EU i stabilnosti cijena.

Slika 12: Konzilij Ecofina, Izvor: <https://ec.europa.eu/>

8.7. Euroskupina

Prethodno Euro-11, a nakon 1997. Euroskupina sastanak je ministara gospodarstva i financija s europodručja. To savjetodavno i neslužbeno tijelo redovno se sastaje kako bi diskutiralo o svim pitanjima u vezi s nesmetanim djelovanjem europodručja te ekonomske i monetarne unije. Sudjelovanje na tim sastancima određuje Komisija i po potrebi Europska središnja banka. Da bi se povećala koordinacija na europodručju potrebno je bilo osnažiti ulogu Euroskupine što je i učinjeno Lisabonskim ugovorom

9. EUROPODRUČJE

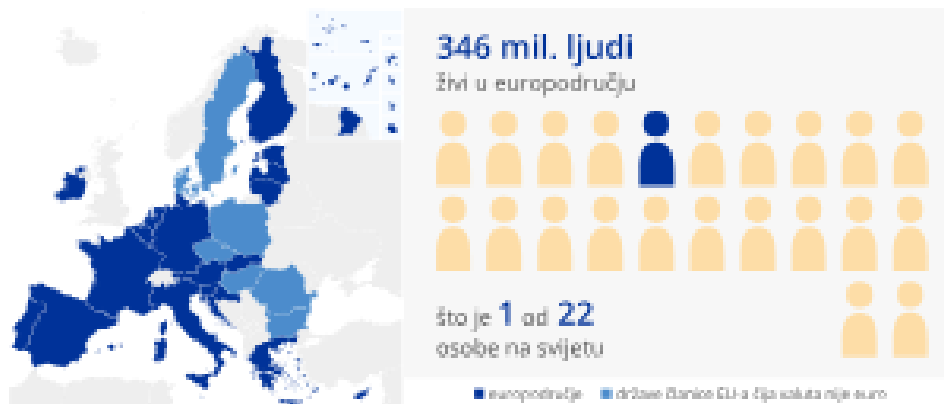
Europodručje je monetarna unija država članica Europske unije koje su svoju nacionalnu valutu zamijenile jedinstvenom europskom valutom – eurom.

Danas je u 20 država članice Europske unije od 27 uveden euro i to: Austrija, Njemačka, Francuska, Cipar, Estonija, Grčka, Italija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Belgija, Latvija, Irska, Portugal, Slovačka, Španjolska, Slovenija, Italija, a od 01. siječnja 2023. član Europodručje je i Hrvatska.

Preostalih sedam članica izuzev Danske dužne su uvesti euro čim za to ispune uvjete.

Da bi država članica Europske unije pristupila Europodručju, ona treba ispunjavati uvjete konvergencije i to: stabilnost cijena, održivost javnih financija, pridržavanja fluktuacije predviđena mehanizmom deviznog tečaja i trajnost konvergencije.

1998. godine jedanaest država članica Europske unije ispunilo je uvjete konvergencije, a Europodručje nastalo je puštanjem eura makar u virtualnom obliku u opticaj 01. siječnja 1999. godine.

Slika 13: Europodručje, Izvor: <https://www.ecb.europa.eu/>

10. UVJETI KONVERGENCIJE

Da bi neka država članica Europske unije mogla uvesti euru te da pristupanje te države članice neće izazvati gospodarske problema ni njoj ni Europodručju, čl. 140 Ugovora o funkcioniranju Europske unije propisuje sljedeće konvergencijske kriterije:

- postizanje visokog stupnja stabilnosti cijena; to će biti vidljivo iz stope inflacije koja je blizu stope zabilježene u najviše trima državama članicama koje su najuspješnije u smislu stabilnosti cijena,
- održivost stanja javnih financija; to će biti vidljivo iz proračuna države u kojem neće biti prekomjernog deficita kako je određen u skladu s člankom 126. stavkom 6.,
- pridržavanje uobičajenih granica fluktuacije predviđenih mehanizmom deviznog tečaja Europskog monetarnog sustava tijekom najmanje dvije godine, bez devalvacije u odnosu na euro,
- trajnost konvergencije koju je ostvarila država članica s odstupanjem te njezina sudjelovanja u mehanizmu deviznog tečaja koje se odražava u razinama dugoročnih kamatnih stopa.⁷

Osim gore navedenih kriterija, potrebno je da država kandidat za pristup Europodručju uskladi svoja nacionalna zakonodavstva s Ugovorom i Statutom Europskog sustava središnjih banaka (ESSB) i Europske središnje banke (ESB).

10.1 Europski tečajni mehanizam (ERM II)

Izvorni mehanizam tečaja ERM uveden je 13. ožujka 1979. godine kao dio Europskog monetarnog sustav čija zadaća je bila normalizacija tečaja i monetarna stabilnost između valuta prvih osam država članica.

Uvođenjem eura 1. siječnja 1999. godine, ERM je zamijenjen ERM II kao ključnim kriterijem nominalne konvergencije koje nove države članice trebaju ispuniti kako bi mogle svoje nacionalne valute zamijeniti eurom.

Da bi neka država članica ušla u ERM II potrebno je postići dogovor između ministara financija država članica europodručja, Europske središnje banke (ECB) i ministara i guvernera središnjih banaka država članica izvan europodručja koje sudjeluju u mehanizmu.

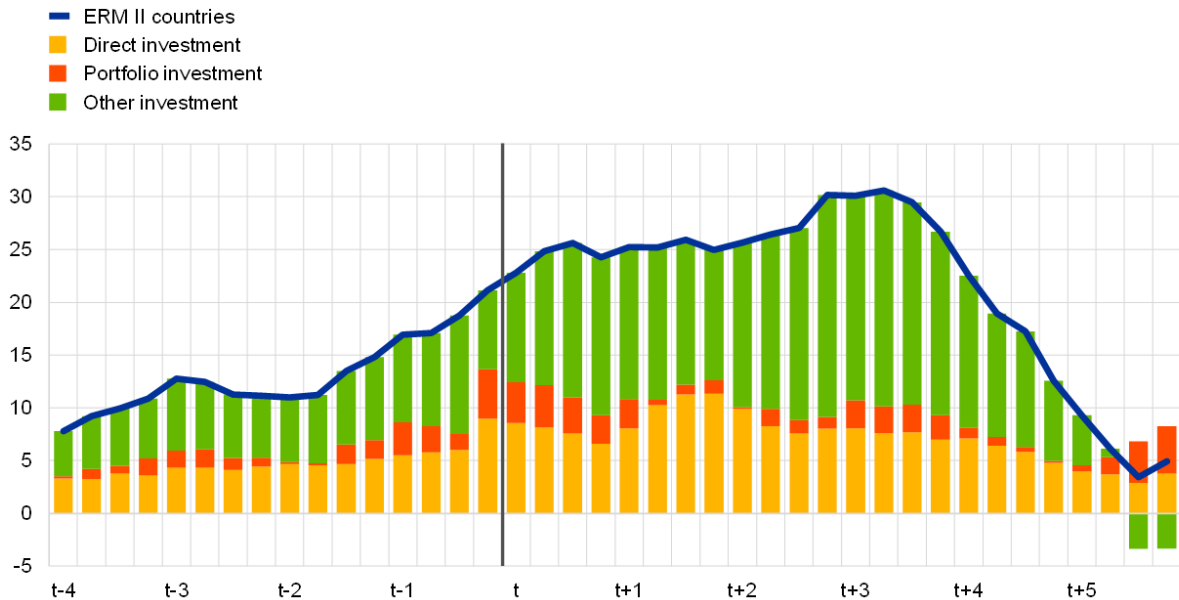
⁷ Ugovor o funkcioniranju Europske unije, čl. 140, str. 108

Da bi se pristupanje ERM II mehanizmu smatralo uspješnim, potrebno je da država kandidat najmanje dvije godine sudjeluje u tom programu, održava ekonomsku konvergenciju i da prilikom uvođenja eura iskoristi sve njegove blagodati. Također to označava da se država članica svih uvjeta i daje naznaku odgovarajućeg tečaja konverzije.

Po uvođenju eura, danska kruna i grčka dragma bile su uključene u mehanizam ERM II. Kada je 2001. godine Grčka zamijenila dramu eurom, Danska je jedina ostala izvan europodručja. Kada su 01. svibnja 2004. godine Europskoj uniji pristupile deset država članica, one su automatizmom postale dijelom ERM II i njihova je obaveza bila po ispunjenju kriterija, uvesti euro, što su one s vremenom i učinile izuzev Češke, Mađarske i Poljske koje ni dan danas nisu ispunile uvjete za ulazak u europodručje.

Republika Hrvatska pridružila se ERM II 20. srpnja 2020. godine, a tri godine prije odnosno 2017. godine predstavila je plan za uvođenje eura kao službene valute. Nakon toga u srpnju 2019. godine šalje pismo namjere o ulasku u ERM II s ciljem ulaska u taj program kroz 2020. godinu te se obvezuje na provedbu niza reformi.

Pismo namjere Republike Hrvatske sadržavalo je mjere koje se Hrvatska obvezala ispuniti što je i napravila te je službeno podnijela zahtjev za pristup ERM II 09. srpnja 2020. godine.

Slika 14: Bruto međunarodni financijski priljevi zemalja srednje i istočne Europe koje ne sudjeluju u ERM II prije i nakon ulaska u Europsku uniju, Izvor: <https://www.ecb.europa.eu/>

10.2 Pristupanje Europodručju

Odluku o pristupanju države članice Europske unije Europodručju donosi Vijeće EU-a. Vijeće odluku temelji na prijedlogu Europske komisije s tim da je se donosi nakon savjetovanja s Europskim parlamentom te nakon što Europsko vijeće održi raspravu o prijedlogu.

Sve države članice EU-a obavezne su jednom kad ispune konvergenzijske kriterije uvesti euro osim Danske koja je oslobođena od obveze uvođenja euru i to „klauzulom o izuzimanju“, ali ako jednog dana uvesti euro ona je to slobodna učiniti.

Svake dvije godine Europska središnja banka (ESB) i Europska komisija ispituju koje države članice izvan europodručja ispunjavaju konvergenzijske kriterije i jesu li spremne uvesti euro. Po obavljenom ispitivanju, obje institucije objavljuju svoja izvješća i podnose ih Vijeću EU koje ih razmatra i uvrštava u daljnja odlučivanja.

Slika 15: Logo Vijeća EU, Izvor: <https://hr.wikipedia.org/>

Vijeće EU-a ima glavnu riječ prilikom odlučivanja da li neka država može uvesti euro, a tu odluku donosi nakon: primitka prijedloga Komisije, primitka preporuke država članica europodručja, savjetovanja s Europskim parlamentom, održavanja rasprave u Europskom vijeću.

Konačnu odluku o uvođenju eura donose sve države članice EU-a (poznatiji pod nazivom „prestanak odstupanja“) jednoglasnim glasovanjem u Vijeću (pa i država koja bi trebala uvesti euro). Također, države članice europodručju trebaju izdati preporuku o uvođenju euru u roku od šest mjeseci od dana kada Vijeće primi prijedlog Komisije. Potrebno je da ju usvoji kvalificirana većina država članice europodručja.

Osim toga, Vijeće EU utvrđuje tečaj po kojem će euro zamijeniti dotadašnju valutu države članice, a koju odluku donosi na prijedlog Komisije i provedenog savjetovanja s Europskom središnjom bankom.

11. FINANCIJSKE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE I MONETARNE UNIJE

Osim institucija objašnjениh pod poglavljem 8 Institucije Europske monetarne unije, bitno je spomenuti i najvažnije financijske institucije EU iz razloga što od tih institucija uvelike ovise daljnji ciljevi i zadaci Europske unije.

To su: Europska investicijska banka, Europska banka za obnovu i razvoj, Europski monetarni fond i Europska centralna banka (EUROFED).

11. 1 Europska investicijska banka (EIB)

Osnovana je 1958. godine Rimskim ugovorom kada je osnovana i Europska ekonomska zajednica koje je 1992. godine Maastrichtskim ugovorom preimenovana u Europsku uniju.

Europska investicijska banka je financijska i razvojna institucija Europske unije koja je neovisna, a sjedište joj je u Luksemburgu. Sve zemlje članice EU članice su i Europske investicijske banke. Republika Hrvatska je od 01. srpnja 2013. godine punopravna članica EIB-a.

Glavna zadaća joj je osiguranje sredstava za kapitalne investicije za razvitak i integraciju EU. Financijski prati projekte namijenjene razvoju nedovoljno razvijenih regija, infrastrukture, boljoj konkurentnosti europske industrije, zaštiti okoliša, obnovljivih izvora energije i drugo. EIB također pomaže i državama izvan područja Europske unije.

Tijela EIB-a su Odbor guvernera čije članove čine ministri financija država članica EU, Odbor direktora koji se sastoji od 29 direktora sa petogodišnjim mandatom koje odabire Odbor guvernera i Upravni odbor kao izvršno tijelo s predsjednikom i 8 potpredsjednika s šestogodišnjim mandatom.

Slika 16: Europska investicijska banka, Izvor: <https://intermediaprojekt.hr/>

11. 2 Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD)

Jedna je od novih finansijskih institucija osnovana u svibnju 1990. godine radi pomaganja državama Istočne i Srednje Europe u njihovom gospodarskom razvoju. EBRD je osnovana od strane 39 država i dviju institucija – Europske investicijske banke i Europske unije. Danas broji 71 državu članicu, od toga 36 članica koristi njezine usluge. Sjedište EBRD je u Londonu. Republika Hrvatska je punopravna članica od 15. travnja 1993. godine.

Najviše tijelo EBRD-a je Odbor guvernera čiji članovi su svi predstavnici država članica (uglavnom su to ministri financija) te Odbor direktora koji ima 23 člana koji predstavljaju sve države članice.

Slika 17: Europska banka za obnovu i razvoj, izvor: <https://microfinancegroup.rs/>

11.3 Europska centralna banka (EUROFED)

To je bila finansijska ustanova zadužena za uspješno djelovanje monetarne unije, brizi o novoj novčanoj jedinici ECU i njezinu uvođenju na tržište. Statut Europske centralne banke prihvaćen je na Međuvladinoj konferenciji država članica EEZ-a 1990. godine, a s radom je trebala započeti 1994. godine.

Njezin rad bio je neovisan, a za cilj je imala oblikovati, provoditi i kontrolirati monetarnu politiku EU. Tijela EUROFED-a su Vijeće i Izvršni komitet.

No, njezino djelovanje nije bilo dugog vijeka. Čim je dogovor pao na novu zajedničku valutu euro, Europska centralna banka nije mogla opstati jer je njezin sustav bio drugačiji.

11. 4 Europski monetarni fond i Europski monetarni sporazum

Razvijanjem EEZ u Europsku uniju otvoreno je pitanje uspostave Europskog monetarnog fonda i novčane valute. Bitna stavka urađena je na Pariškom zasjedanju Vijeća EZ-a 1972. godine kada su određeni novi zadaci za države članice, ali i daljnja uspostava integracije. Bolje su razrađena pitanja zajedničke poljodjelske politike, uspostava europskog monetarnog sustava, carinska politika prema trećim zemljama.

Europski monetarni sporazum je sporazum država članice EZ-a o međusobnim valutnim odnosima i zajedničkoj monetarnoj politici iz 1972. i 1979. godine. Nakon pada Bretton-Woodskog monetarnog sporazuma, prevladavao ideja o stvaranju vlastitog monetarnog sustava koji neće ovisiti o drugima te da bi se izbjegle posljedice pada, EZ poduzima radnje koje su poznate pod nazivom „prva monetarna zmija ili zmija u tunelu“. Kako ni nakon takvih radnji nema rješenja, dolazi do „druge monetarne zmije“ u travnja 1978. godine.

Neke bitne stavke Europskog monetarnog sporazuma su: uspostava povezanosti između nacionalnih valuta država članica, te dopuštena manja odstupanja od tečaja, zajednička valutna strategija, uspostava valute ECU, osnivanje Europskog monetarnog fonda i dr.

12. EURO

Euro je službena valuta 20 država članica Europske unije koje se nalaze unutar europodručja. Kada je uveden 01. siječnja 1999. godine, radilo se o valuti računovodstvene naravi koju su koristile banke i tržišta. Eurokovanice i novčane službeno su ušle u upotrebu 01. siječnja 2002. godine.

Začeci eura postavljeni su odredbama Ugovora iz Maastrichta 1992. godine, Da bi države mogle koristiti jedinstvenu valutu odnosno euro, morale su se prihvatiti i usvojiti određene kriterije. Ali to nisu učinile sve države. Neke države poput Danske i Velike Britanije ispregovarale su izuzeća, dok je građani Švedske na referendumu odlučili odbiti ulazak u europodručje.

Ime nove jedinstvene valute euro predstavljen u Madridu 195. godine na zasjedanju Europskog vijeća. Simbol € vukao je inspiraciju iz grčkog slova epsilon, a ujedno i prvo slovo Europe s dvjema crtama.

Slika 18: Logo eura, Izvor: <https://hr.wikipedia.org/>

12.1 Dizajn novčanica i kovanica

Euro je podijeljen na 100 centi koji se još nazivaju i eurocentima iz razloga razlikovanja od drugih valuta. Kovanice eura dijele se na apoenne od 2€, 1€, 50c, 20c, 10c, 5c, 2c i 1c, te imaju dvije strane, jednu zajedničku i jednu nacionalnu. Zajednička strana kovanice obilježena je zemljovidom Europe, dok nacionalna strana pokazuje onaj dizajn koji izabere država članica.

Slika 19: Kovanice eura i centi, Izvor: www.poslovni.hr

Dizajn novčanica zajednički je s obje strane. One se izdaju u apoenima od 5, 10, 20, 50, 100 i 200€, dok se apoen od 500€ više ne izdaje, ali se i dalje koristi.

Svaku novčanicu obilježava jedna boja i imaju poseban stil.

Slika 20: Novčanice eura, izvor: www.nacional.hr

12.2 Euro izvan EU odnosno europodručja

Euro je službena valuta Europske unije, ali isto tako ona se upotrebljava i izvan područja EU. Druga je najvažnija valuta svijeta. Regije koje upotrebljavaju euro kao službenu valutu iako geografski ne pripadaju Europi su: Azori i Madeira (Portugal), Kanarski otoci (Španjolska), Ceuta i Melilla (Španjolska), Francuska Gijana, francuski otoci u Karipskome moru, Mayotte i Réunion (Francuska) i Saint-Pierre-et-Miquelon (Francuska).

Uz njih, euro koriste i države koje nisu članice EU i to: Kosovo, Crna Gora, Andora, Vatikanski grad, San Marino i Monako.

Slika 21: Države izvan EU koje koriste euro, Izvor: www.ecb.europa.eu

12.3 Međunarodna uloga eura

Međunarodna uloga eura temelji se na provedbi dobrih ekonomskih politika u europodručju i aktualnim naporima za dovršetak ekonomske i monetarne unije (EMU), bankovne unije i unije tržišta kapitala. Jak i snažan euro utječe na otpornost međunarodnog monetarnog sustava, smanjenje ovisnosti prema drugoj valuti, bolja je zaštita gospodarstva EU od tečajnih šokova, povećava se mogućnost izvora za subjekte na tržištu, niži su troškovi transakcija, financiranja i upravljanja rizicima za poduzeća.

Koristi europskog gospodarstva od globalne upotrebe eura ističu se kroz niže troškove i rizike međunarodne trgovine, manjim kamatnim stopama, pouzdanijima mogućnostima financiranja autonomije za poduzeća i vlade, otpornost financijskog sustava i gospodarstva, manje oscilacije tečajeva itd.

Jačanjem uloge eura u svijetu dovodi do veće otpornosti međunarodnog monetarnog sustava, manjoj ovisnosti o drugim valutama, povećanjem izbora svjetskog tržišta te nižim troškovima transakcija, financiranja i upravljanja rizikom.

Dana 19. siječnja 2021. Europska komisija predstavila je strategiju za bolju pripremu gospodarskog i financijskog sustava EU-a za budućnost. Komisija je komunikaciju naslovljenu „Europski gospodarski i financijski sustav: poticanje otvorenosti, snage i otpornosti” izradila na osnovi svoje komunikacije iz 2018., čije je glavni zadatak osnažiti utjecaj ekonomske i monetarne unije.

Tom je strategijom jačanje međunarodne uloge eura utvrđeno je kao jedan od triju glavnih stupova te strategije, uz razvoj otpornije infrastrukture financijskog tržišta i poboljšanu provedbu režima sankcija EU-a.

13. REPUBLIKA HRVATSKA I EURO

Dana 01. siječnja 2023. godine Republika Hrvatska ušla je u Europodručje i uvela kao svoju nacionalnu valutu europsku valutu euro. No, taj put nije bio baš jednostavan. Krenuvši od Domovinskog rata 1990. godine kada se Republika Hrvatska borila za svoju samostalnu i neovisnu državu, preko prvog međunarodnog priznanja od strane Islanda 19. prosinca 1991. godine, a koje priznanje su slijedile i države članice Europske unije, Vatikan, San Marino, Kanada i druge države, pustih stradavanja naših boraca do 1995. godine kada konačno Republika Hrvatska pobjeđuje u tom ratu i vraća okupirane dijelove Hrvatske pod hrvatski teritorij.

Republika Hrvatska žudjela je za ulaskom u punopravno članstvo Europske unije koje se napokon dogodilo 01. srpnja 2013. godine, a do koje godine je RH ispunila sve što se od nje tražilo pristupnim ugovorima.

Slika 22: Hrvatski dizajn euro kovanica, Izvor: www.danica.hr

13.1 Put ka Europskoj uniji

Dana 21. veljače 2003. godine Republika Hrvatska podnijela je zahtjev za punopravno članstvo u Uniji, a službeni status kandidata dobiva 18. lipnja 2004. Da bi neka država dobila status kandidata, ona mora dobiti pozitivno mišljenje Europske komisije o zahtjevu kao što je to bio slučaj s Republikom Hrvatskom (Europska komisija je na traženje Vijeća EU uputila je Hrvatskoj tzv. upitnik s 4.560 pitanja koje je Hrvatska u zadanom roku ispunila i vratila

Komisiji). Premda su pregovori trebali započeti u ožujka 2005. godine odgođeni su iz razloga „nesuradnje“ sa Haškim sudom za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije.

Pregovori su službeno započeli 03. listopada 2005. godine nakon potvrde Haškog suda o potpunoj suradnji RH sa tim sudom. Pregovori o pristupanju u članstvo EU podijeljeni su u nekoliko faza. Nakon skoro šest godina vođenja pregovora, Republika Hrvatska je dobila zeleno svjetlo za zatvaranje pregovora 10. lipnja 2011. godine koju odluku je podržalo i Europsko vijeće samo petnaest dana kasnije.

Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji potpisan je 09. prosinca 2011. godine u Bruxellesu nakon čega se je krenulo u postupak potvrđivanja odnosno ratifikacije sukladno nacionalnim odredbama država potpisnica.

Da bi ugovor stupio na snagu, potrebno je bilo da ga potvrde parlamenti država članica i Republike Hrvatske.

22. siječnja 2012. godine u Hrvatskoj je održan referendum o pristupanju RH EU na kojem su građani RH odlučili da Hrvatska pristupi EU i po takvom pozitivnom ishodu referenduma, Sabor je jednoglasno potvrdio pristupni ugovor između Republike Hrvatske i Europske unije 09. ožujka 2012. godine. Stupanjem na snagu ugovora o pristupanju RH EU kao datum ulaska Hrvatske u EU određen je 01. srpnja 2013. godine.

13.2 Ulazak u ERM II

Ulaskom u Europsku uniju 2013. godine te potpisivanjem Ugovora, Hrvatska je preuzela obvezu ulaska u europodručje u trenutku kada joj to gospodarstvene prilike omoguće ispunjavajući kriterije konvergencije. Da bi euro postao službena valuta Republike Hrvatske, moralo se ispuniti određene uvjete i dobiti potporu država članica europodručja.

Republika Hrvatska ušla je u tečajni mehanizam ERM II predajom zahtjeva 10. srpnja 2020. godine u kojem je trebala provesti minimalno dvije godine. Prije predaje zahtjeva, Republika Hrvatska počela je 2017. godine s pripremama za uvođenje eura na način da je Hrvatska narodna banka kao središnja banke Hrvatske napravila analizu ekonomskih koristi i troškove uvođenja eura te su, prema analizi HNB-a, koristi od uvođenja eura bile veće od troškova. Nakon pozitivnog ishoda analize HNB, Republika Hrvatska donijela je 2018. godine Strategiju za uvođenje eura kao službene valute u RH, te je osnovala i Nacionalno vijeće za uvođenje eura kao službene valute u RH.

Kriteriji za ulazak u mehanizam ERM II nisu strogo određeni, a da bi neka država započela s pripremama za pristup prethodno se treba konzultirati sa državama članicama europodručja i

institucijama EU. Dobivanjem podrške od strane država članica i institucija EU, tada država može podnijeti zahtjev za pristupanje mehanizmu ERM II.

Pristupanjem Hrvatske tečajnom mehanizmu, Hrvatska narodna banka kao nacionalna središnja banka i Europska središnja banka izdogovarale su zajedničke odluke: fiksni tečaj konverzije iz kune u euro u iznosu 1 euro = 7,53450 kuna i sudjelovanjem kune u mehanizmu ERM II biti će u rasponu oscilacije od +/- 15% oko fiksnog tečaja konverzije.

Također Europska središnja banka je u dogovoru s nacionalnim središnjim bankama utvrdila obvezne investicijske tečajeve za Bugarsku, Hrvatsku i Dansku. Za Hrvatsku ono iznosi:

- Gornji tečaj 1 euro = 8,66468 kuna,
- Srednji tečaj 1 euro = 7,53450 kuna,
- Donji tečaj 1 euro = 6,40433 kuna.

Po ovakvom dogovoru, Hrvatska je trebala dokazati da je postigla visok stupanj nominalne konvergencije koja uključuje stabilnost cijena i deviznog tečaja u odnosu na euro, održivost javnih financija, kretanje cijena i kamatnih stopa.

Uz ostvarenu nominalnu konvergenciju potrebno je bilo ostvariti i pravnu konvergenciju kao uvjet za punopravno članstvo u ekonomskoj i monetarnoj uniji usklađenošću nacionalnog zakonodavstva (kao što su neovisnost HNB-a, zabrana monetarnog financiranja, povlaštenu pristup javnog sektora financijskim institucijama, pravna integracija HNB-a u Eurosustav.

Konačno, da bi postupak uvođenja eura bio uspješno okončan, Vijeće EU mora donijeti odluku o ispunjanju svih kriterija te neopozivost fiksiranja stope zamjene valute. Tu odluku Vijeće EU donosi na temelju pozitivnog izvješća Europske komisije o ispunjanju svih kriterija i konzultacija s ESB-om.

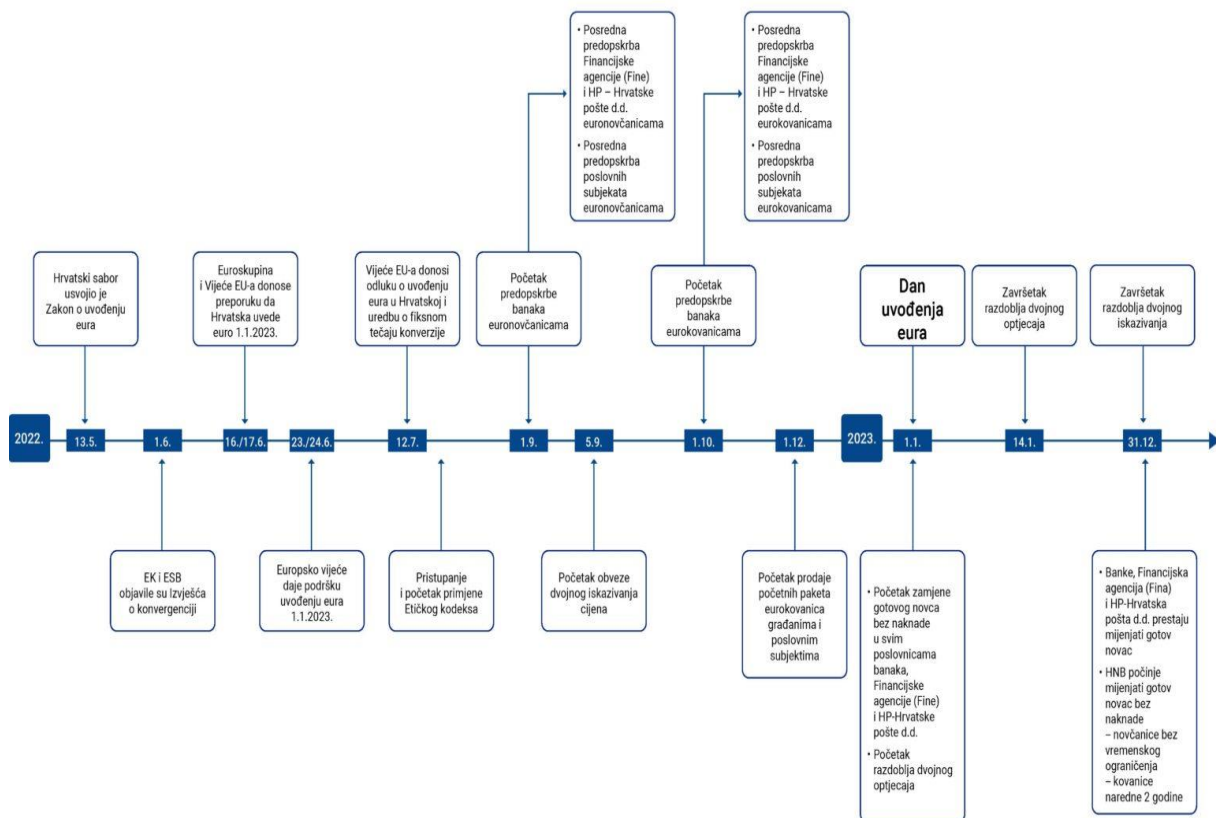
13.3 Razdoblje do uvođenja eura

Prije uvođenja eura, u Republici Hrvatskoj već je bio u tijeku proces eurizacije odnosno euro je imao jednu ili više funkcija hrvatske kune te ju je pomalo gurao iz optjecaja. Proces zamjene kune eurom imao je tri faze: pripremno razdoblje, razdoblje dvojnog optjecaja i razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja.

Pripremno razdoblje započelo je šest mjeseci prije službenog uvođenja nove valute eura. U toj fazi Republika Hrvatska je morala definirati fiksni tečaj konverzije, točan datum uvođenja eura, datume vezane uz početak i završetak dvojnog optjecaja kune i eura te datum dvojnog iskazivanja cijena. No, najbitnije je bilo pripremiti gospodarstvo, institucije i ostale subjekte na uvođenje nove valute, prilagoditi računovodstvene sustave, educirati javnost o novoj

nacionalnoj valuti, opskrbiti se kovanicama i novčanicama te ostale pripreme. Po završetku pripremnog razdoblja slijedi razdoblje dvojnog optjecaja odnosno razdoblje korištenja i kune i eura. Svrha ovog razdoblja je omogućiti građanima zamjenu preostalih kuna u euro. Ovo razdoblje traje dva tjedna od datuma uvođenja eura. U slučaju Hrvatske ono je trajalo od 1. siječnja 2023. do 14. siječnja 2023.

Nakon dvojnog optjecaja dolazi razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja kada je euro postao službena nacionalna valuta Republike Hrvatske.

Slika 23: tijek uvođenja eura, Izvor: <https://euro.hr/>

13.4 Bankovna unija

Bankovna unija podrazumijeva centralizirani sustav nadzora banaka i zajednički sustav sanacije banaka, čije države članice su članice europa područja, a dostupna je i onim državama članicama koje još nisu uvele euro.

Osnovana od strane Europske unije da bi smanjila mogućnost da se problemi u bilancama banaka negativno reflektiraju na javne financije i obratno.

Hrvatska je uvođenjem eura kao svoje valute postala članicom bankovne unije te je tim činom pristupila jedinstvenom nadzornom mehanizmu u kojem ESB preuzima izravan nadzor nad bankama u Hrvatskoj. No, ona je dijelom tog sustava mogla postati i prije uvođenja eura.

Prije ulaska u europodručje Hrvatska je dužna dostaviti ESB-u sve informacije o nadziranim subjektima koje bi ESB mogla traži u svrhu svoje istrage.

Isto tako, RH primjenjuje i nova pravila EU za oporavak i sanaciju banaka, a uvođenjem eura početak će primjenjivati sva pravila i procedure jedinstvenog sanacijskog mehanizma. Na razini bankovne unije uspostavljen je jedinstveni fond za sanaciju (SRF) u koji će Hrvatska uplaćivati doprinose banaka po uvođenju eura.

13.5 Hrvatska narodna banka (HNB)

Hrvatska narodna banka središnja je banka Republika Hrvatske koja za cilj ima održavanje stabilnosti cijena. Sastavni je dio Eurosustava i Europskog sustava središnjih banaka, sudjeluje u provođenju monetarne politike EU.

Sudjeluje u određivanju i provođenju zajedničke monetarne politike EU, izvršava devizne operacije u skladu sa odredbama Ugovora o funkcioniranju EU te osigurava nesmetano funkcioniranje platnog sustava.

Upravlja međunarodnim pričuvama i financijskom imovinom HNB_a, izdaje i oduzima odobrenja i suglasnosti te donosi druga rješenja u skladu sa zakonima kojima se uređuju poslovanje kreditnih institucija i poslovanje kreditnih unija, pružatelja platnih usluga, izdavatelja elektroničkog novca i platnih sustava, platni promet, izdavanje elektroničkog novca te devizno poslovanje i poslovanje ovlaštenih mjenjača.

Hrvatska narodna banka obavlja superviziju i nadzor kreditnih institucija i poslovanje kreditnih unija, pružatelja platnih usluga, izdavatelja elektroničkog novca i platnih sustava, platni promet i izdavanje elektroničkog novca. Poslove supervizije kao i sanacije kreditnih institucija HNB obavlja u sklopu jedinstvenoga nadzornog mehanizma i jedinstvenoga sanacijskog mehanizma.⁸

⁸ Izvor: <https://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/vizija-i-misija>

Slika 24: Hrvatska narodna banka, Izvor: www.wikipedia.hr

13.6 Prednosti i mane uvođenja eura u RH

Bitna stavka kod uvođenja eura u Hrvatsku je ukidanje valutnog rizika koji je vezan uz tečaj kune prema euru i to iz razloga izloženosti riziku ekonomskih subjekata zbog imanja dijela imovine izraženo u stranoj valuti kada zbog promjene tečaja domaće valute dolazi do promjene vrijednosti imovine.

Uvođenjem eura nestaju tranzicijski troškovi zamjene kune u euro i obratno, smanjenje naknade za sva plaćanja u euru, smanjenje zaduživanja domaćih sektora, jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva te više investicija i zapošljavanja, smanjenje pojave bankarskih i valutnih kriza, isto tako očekuje se pozitivan odaziv u turizmu, pristup instrumentima financijske pomoći europodručja.

Hrvatska narodna banka, nakon što je Hrvatska uvela euro, stekla je pravo na sudjelovanje u godišnjoj raspodjeli monetarnog prihoda Eurosustava, shodno tome višak prihoda nad rashodima uplaćuje se u državni proračun. Iako Hrvatska ima pravo na dio prihoda Eurosustava, svejedno zadržava glavninu vlastitih međunarodnih pričuva u obliku investicijskog portfelja te na tome i dalje ostvaruje prihode.⁹

Uvođenjem eura država je izgubila svoju nacionalnu valutu kao dio suvereniteta i nacionalnog identiteta, gubitak samostalne monetarne politike, rizik povećanja cijena pri konverziji, rizik prekomjernog priljeva kapitala i akumulacije makroekonomskih ravnoteža, troškovi konverzije, prijenos sredstava Europskog središnjoj banci, sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama. Ulaskom u europodručje Republika Hrvatska je posve

⁹ Izvor: <https://mingo.hr/>, Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, Travanj 2018.

izgubila samostalnu monetarnu politiku, a Hrvatska narodna banka počinje sudjelovati u vođenju zajedničke monetarne politike Europske središnje banke.

S obzirom na nastalu situaciju, Hrvatska više nije u mogućnosti koristiti devizni tečaj kako bi povećala konkurentnost gospodarstva i moguću neprimjenu monetarne politike koju provodi ESB. Konverzija hrvatske kune u euro potakla je rast razine cijena zbog nastalih troškova izrade novih cjenika te troškova za informatičke usluge, porast cijena radi zaokruživanja iznosa od strane poduzeća te rizik prekomjernog priljeva kapitala i akumulacije makroekonomskih ravnoteža.

13.7 Iskustva drugih država koje su uvele euro (Njemačka, Austrija, Francuska, Slovenija, Litva)

Njemačka je uvela euro 2002. kao svoju nacionalnu valutu zamijenivši njome dotadašnju njemačku marku. Konverzija je napravljena prema tečaju $1 \text{ EUR} = 1,95583 \text{ DEM}$. Zamjena marki u euro moguća je i dan danas budući da se predviđa da je preko deset milijardni njemački maraka negdje skriveno unutar namještaja, madraca ili služe kao kolekcionarsko blago. U doba kada je euro uveden u Njemačku, ona je bila gospodarski jaka, imala je suficit vanjskotrgovinske bilance, kontroliranu inflaciju, rast BDP-a, no dolaskom svjetske krize 2007. godine njemačko gospodarstvo je osjetilo ogroman udar i trebalo je više od deset godina da inflacijska stopa dođe na brojke prije svjetske krize.

Prelaskom na euro, Austrija nije zabilježila nekakva povećanja cijena. Ona je kada i Njemačka uvela euro umjesto svog šilinga uz konverziju $1 \text{ EUR} = 13,7603 \text{ AST}$. Blago povećanje cijena moglo se vidjeti kroz usluge u restoranima i kafićima, uslugama frizera, popravaka, smještaja, rekreacijskih usluga i slično. Ulazak Austrije u EMU donio joj je udvostručenje BDP-a, suficit vanjskotrgovinske bilance, nisku stopu inflacije te stabilnu ekonomsku politiku i kontinuirani ekonomski rast.

Francuska je kao i prethodne dvije države uvela euro 2002. godine s konverzijom naspram svog franka $1 \text{ EUR} = 6,55957 \text{ FRF}$. Zbog uvođenja eura, Francuska se okrenula zemlja EMU zbog čega je smanjena njezina suradnja s državama izvan europodručja. I Francuska je osjetila porast cijena kod frizerskih i kozmetičkih usluga, usluga čišćenja, popravaka, usluga u restoranima i kafićima.

Slovenija je 2007. godine uvela euro uz konverziju svog tolara $1 \text{ EUR} = 230,64 \text{ SIT}$. Cijene u Sloveniji su se povećale kod istih usluga.

Litva je uvela euro 1. siječnja 2015. i zamijenila svoju dotadašnju valutu litas (LTL). Zadnja je država prije Hrvatske koja je uvela euro i mišljenje Litve je da je to bila najbolja odluka. Premda su i u Litvi nakon uvođenja poskupile neke usluge kao što su cijene u kafićima, iznajmljivanje stanova, frizerske usluge, usluge održavanja, popravaka i slično, utjecaj konverzije na inflaciju u Litvi je bio zanemariv.

14. ZAKLJUČAK

Euro kao ključno sredstvo Europske monetarne unije jako je bitan za ekonomiju i gospodarstva Europe. Težnja ka njegovu uvođenju u sve države članice Europske unije nešto je čemu bi trebale i druge države članice Europske unije težiti, težiti kao boljem iskorištavanju koristi koje ono donosi. Kroz povijest se pokazalo da ako je Europa ujedinjena da je onda sve moguće. Tako je bilo i iza Drugog svjetskog rata kada je uništena Europa odlučila preduhitriti bilo kakva slična događanja u budućnosti i pružiti ruku mira jedni drugima. Da nije bilo takvog razmišljanja onda, puno toga danas ne bi ni postojalo. Ne bi postojala ni Europska unija, ni monetarna unija, ni zajednička valuta euro.

Hrvatska je dugo težila da postane dio takve Europe, dio Europske unije, što je i postigla nakon skoro šest godina pregovaranja, nakon prepreka koje su joj se našle na putu i koje je uspješno riješila. Novi cilj koji si je Hrvatska postavila bio je uvođenje eura kao nacionalne valute u Hrvatsku. Prema se s tim činom gubi nacionalni identitet, jer ipak hrvatska kuna jest identitet Hrvatske, a i potpisivanjem Ugovora o pristupanju EU, imali smo obvezu u dogledno vrijeme uvesti euro kao našu valutu, odlučili smo se na taj korak jer smo prema analizama koje smo provodili uvidjeli da bi trebali imati više koristi od uvođenja eura negoli od neuvođenja. Ispunivši sve kriterije EMU, 1. siječnja 2023. godine Hrvatska je uvela euro i to je naša valuta već skoro devet mjeseci. Nažalost, prelaskom na euro dočekale su nas i više cijene proizvoda i usluga, ali to nije samo zasluga konverzije nego i trenutne situacije koja se odvija u odnosima Ukrajina – Rusija. Jedino što u ovom radu nisam obradila je iskustvo Hrvatske s eurom, ali o tome ni ne možemo puno reći jer devet mjeseci je jako mali period da bi mogli napisati sve prednosti i mane koje smo mi kao građani osjetili i vidjeli uvođenjem eura u Hrvatsku. Za to poglavlje smatram da bi trebalo još neko vrijeme proći da bi se moglo o tome pisati, jer kao što znamo, početkom godine uveli smo euro, par mjeseci poslije dolazi nam turistička sezona koja je i inače poznata po tome da cijene idu gore čak do 20%, ako ne i više te takve informacije ne mogu biti mjerilo iskustva građana RH s novom valutom euro.

LITERATURA

Knjige:

1. MIntas Hodak Lj. (2001). *Europska unija*
2. Radošević D. (2012). *Kapitalni tokovi, tečaj i Europska monetarna unija*
3. Čapeta T., Rodin S. (2018). *Osnove prava Europske unije*

Internetski izvori:

1. <https://www.ecb.europa.eu> (23.8.2023)
2. <https://www.hnb.hr> (23.8.2023.)
3. <https://www.european-union.europa.eu> (23.8.2023.)
4. <https://www.eur-lex.europa.eu> (24.8.2023.)
5. <https://www.mingo.hr> (24.8.2023)
6. <https://www.mfin.hr> (24.8.2023.)
7. <https://www.europa.eu> (25.8.2023)

Ostalo:

1. Vuković I., Vizjak A. (2001) *Europska monetarna unija – Retrospektiva, trenutno stanja i perspektiva*
2. Bilas V. (2005). *Teorija optimalnog valutnog područja; euro i Europska monetarna unija*
3. Vizjak A. (2000). *Utjecaj monetarne unije i uvođenje eura na gospodarske sustave europskih zemalja i Republike Hrvatske*
4. *Ugovor o funkcioniranju Europske unije* (2010)
5. Kandžija V., Host A. (2001). *Europski monetarni sustav*

POPIS SLIKA

Slika 1: Potpisivanje Bretton-Woods sporazuma, Izvor: https://www.dw.com/	3
Slika 2: Robert Schuman, Izvor: https://edrijeka.porin.hr/	4
Slika 3: Potpisivanjem Rimskog ugovora, Izvor: http://www.os-grofa-jdraskovica-zg.skole.hr/	5
Slika 4: Konferencija u Haagu 1969., Izvor: https://wernerreport50.uni.lu/	8
Slika 5: Valéry Giscard d'Estaing i Helmut Schmidt, Izvor: https://www.spiegel.de/	9
Slika 6: Europski monetarni sustav, Izvor: https://hrcak.srce.hr/	10
Slika 7: Jacques Delors, Izvor: https://institutdelors.eu/	11
Slika 8: Razvoj EMU po fazama, Izvor: Europska središnja banka.....	13
Slika 9: Maastrichtski ugovor, Izvor: https://grabancijas.com/	14
Slika 10: Europska središnja banka, Izvor: https://hr.wikipedia.org/	19
Slika 11: Europski sustav središnjih banaka (ESSB), Izvor: https://www.hnb.hr/	22
Slika 12: Konzilij Ecofina, Izvor: https://ec.europa.eu/	23
Slika 13: Europodručje, Izvor: https://www.ecb.europa.eu/	24
Slika 14: Bruto međunarodni financijski priljevi zemalja srednje i istočne Europe koje ne sudjeluju u ERM II prije i nakon ulaska u EU, Izvor: https://www.ecb.europa.eu/	26
Slika 15: Logo Vijeća EU, Izvor: https://hr.wikipedia.org/	27
Slika 16: Europska investicijska banka, Izvor: https://intermediaprojekt.hr/	28
Slika 17: Europska banka za obnovu i razvoj, izvor: https://microfinancegroup.rs/	29
Slika 18: Logo eura, Izvor: https://hr.wikipedia.org/	31
Slika 19: Kovanice eura i centi, Izvor: www.poslovni.hr	32
Slika 20: Novčanice eura, izvor: www.nacional.hr	32
Slika 21: Države izvan EU koje koriste euro, Izvor: www.ecb.europa.eu	33
Slika 22: Hrvatski dizajn euro kovanica, Izvor: www.danica.hr	34
Slika 23: tijekom uvođenja eura, Izvor: https://euro.hr/	37
Slika 24: Hrvatska narodna banka, Izvor: www.wikipedia.hr	39